

Om triadisk kommunikation

När vi undersökte arbetsterapeuters arbetsmiljö kunde vi konstatera att många av dem upplevde sin arbetsmiljö som "dålig" trots att de, så som deras arbete var utformat och så som resonemangen om arbetsmiljörisker fördes, borde ha världens bästa arbetsmiljö.

I dessa resonemang sågs de anställda som ett hav av individer. Individen karaktäriserades utifrån ett språkbruk där man sökte generaliserbara egenskaper med vilka varje enskild individ visserligen kunde beskrivas,

men där personens självständiga agerande inte ingick i resonemangen. Man kan såg således på en person som en människa bland andra och inte som en unik varelse. Individen var ett objekt – inte ett subjekt.

Våra möten och intervjuer med arbetsterapeuter gav vid handen att de menade att ett språkbruk där patienten på detta sätt blev ett objekt var olämpligt när de i team och i andra sammanhang skulle kommunicera om sina patienter. Med ett sådant språkbruk blev de åtgärder som gjordes ofta olämpliga och missriktade. Vi har beskrivit detta i vår video "Henpower" som Du kan ladda ner här.

Svårigheten för arbetsterapeuten att i sin omvärld få gehör för sina insikter och resonemang om patienterna ledde till att många arbetsterapeuter blev frustrerade och på sikt sjuka. Vi kunde därför genom våra studier av arbetsterapeuters arbetssituation identifiera en tidigare obeaktad faktor som starkt medverkade till psykisk ohälsa i arbetslivet – nämligen språkbruket.

Många arbetsmiljöproblem verkar således uppstå genom ***hur man vanemässigt talar om*** medarbetarnas uppgift och deras arbetssituation. Som exempel kan nämnas att sam-

tal om organisation och insats när det gällde arbetsterapeuters patienter definierades efter en tankefigur som hämtats från medicinska behandlingar eller tekniska ingrepp. Arbetsterapeuterna själva definierade patientens svårigheter på ett helt annat sätt.

Diagnoser som byggde på det etablerade språkbruket blev då ofta otillräckliga. Det interna arbetsterapeutiska språket hade dålig förankring i den form för forskning – exempelvis evidensbaserad – som är vanlig för att förklara och bekräfta effektiviteten i olika medicinskt och tekniskt baserade behandlingar.

Vi har gått vidare med denna tanke. Vi har funnit att samma svårigheter även finns på andra områden. Jag skall i denna blogg kontrastera den språkliga form som i dag regelmässigt används i synen på förhållandet mellan människan och organisationen mot något jag kallar triadisk kommunikation.

Jag menar med triadisk kommunikation det språkliga utbyte som kan uppstå då individerna i kommunikationen förmår skilja mellan sina egna tankar och känslor de andras. Detta gör det möjligt för dem att gemensamt rikta kommunikationen mot något tredje utanför sig själva. Det är därför det kallas triadisk kommunikation.

Oförmågan till triadisk kommunikation är särskilt handikappande när det som man vill samtala om är interaktiva fenomen. Interaktiva fenomen har nämligen karaktären av en växelverkan i handlingsmönstret som inte omedelbart kan härledas till den ena eller andra personen. Det är exempelvis inte lätt att utifrån enkla observationer objektivt klarlägga vem av barnen som startade ett gräl i sandlådan och varför det pågår.

Förutsättningen för att språkligt behandla interaktiva fenomen, och inte hamna i en oändlig spiral av meningslösa förklaringar är att göra upplevelsen av samspelet ”personligt”. Det vill säga att de deltagande personerna kan sätta sig in i, och skilja mellan, egna och andras upplevelser och tankar. Först då är det möjligt både för dem och deras omvärld att få en säkrare uppfattning om det interaktiva fenomenet som sådant.

Detta innebär att deltagarna måste förmå forma sig en uppfattning om vad de andra i samspelet *menar* när de gör vad de gör och säger vad de säger. En grundförutsättning för att en sådan insikt skall kunna växa fram är att de utvecklade en förmåga att se sig själv i andra och andra i sig själv. Samspelet blir då fruktbart genom att det uppstår något som kan kallas interpersonell kontakt. Ett konkret exempel kan illustrera vad jag menar.

Stefan Löfven avstod från att delta i Almedalen. Han var ute för att tala med ”folket”. Kanske som en protest mot etablissemangen. Kanske som ett sätt att få mer pressbevakning än andra partier. Kanske som ett sätt att förbereda en avgång och lotsa in Magdalena Andersson som ny partiledarkandidat och statsministerämne. En öppen och

framför allt ärlig, redovisning av honom själv av hans överväganden i just denna fråga vore naturligtvis upplysande och intressant för var och en av oss att få ta del av. Nu kan vi bara spekulera. Men spekulerar det gör vi. Det ligger i vår natur.

Då jag tror Löfven om att vara en klok karl skulle ett öppet och förtroendefullt samtal över en öl mellan mig och honom ge mig en mycket större inblick i det svenska samhället, den omvärld jag lever i, och den framtid jag måste förbereda mig för, än alla reportage och snusförnuftiga spekulationer i TV från olika utomstående kommentatorer. Jag skulle säkert inte hålla med Löfven bara för att vi satt och samtalade över en öl, men jag skulle kunna jämföra min uppfattning av situationen med hans. Men det måste vara ett växelspel och vi måste mötas öga mot öga.

Jag skulle då kunna ändra uppfattning om världen, och kanske skulle han göra det samma, när han fick möta mina reaktioner. Genom samtalet skulle jag bättre kunna ta ställning till hur jag kan agera i de situationer jag möter i min värld. Om ett sådant samtal kunnat komma till stånd skulle vi ha genomfört en triadisk kommunikation.

Ett sådant kommunikativt utbyte är ett försök till en intersubjektiv kontakt. Om och när denna lyckas så innefattar den ett ömsesidigt inträngande i varandras psyken som gör det möjligt för deltagarna att säga "Jag vet att Du vet" eller "Jag känner att Du känner att jag känner". Vi känner igen oss i varandra.

Men denna spegelmetafor kan också vara missvisande. De som samtalar kan få för sig att det viktiga är att bara säga och göra sådant som kan återspeglas. Löfven behöver ju inte – om han inte vill – avslöja sina verkliga avsikter, känslor eller tankar. Han kan välja ord och uttryck som han vet "går hem" hos den som lyssnar eller som gör det intryck hos dem som han önskar. Då uppstår ingen intersubjektiv kontakt. Då blir jag lurad.

Metaforen med spegeln måste därför sträcka sig djupare än så. Spegeln måste kunna *genomskådas*. Spegelsymboliken har således ett djupare plan än att det bara skulle handla om likhet. Speglandet gör att vi förstår varför den andre säger och gör vad denne säger och gör. Vi sätter oss i dennes ställe. Vi behöver inte vara överens. Vi behöver inte ens känna samma sak. Vi kan till och med ha radikalt olika intentioner, ambitioner och synpunkter men genom den intersubjektiva kontakten kommer vi att tvingas flytta oss mentalt från ett tillstånd till ett annat.

Vi kan efter sådana ögonblick av djupare kontakt inte förneka vad vi vet om varandra. Den interaktiva kontakten förändrar hela situationen. Det kan då bli uppenbart för var och en av oss vad som behöver göras och hur vi bägge kan medverka till att just det vi önskar skall kunna åstadkommas. Det är denna typ av samtal som goda arbetsterapeuter för med sina patienter. Detta är poängen med deras arbete. Det är sådana samtal som skapar tillit.

Det finns ett viktigt skäl till att den triadiska kommunikationen brister. En *önskan* om att skapa trygghet och förtroende är inte tillräcklig. Det är snarare tvärtom. Trygghet och förtroende är en förutsättning för att det skall göras ett försök. Problemet är att det vi och arbetsterapeuten efterfrågar – nämligen den värdemässiga grunden för olika överväganden – kan vara underförstådd eller av andra skäl inte möjlig att utan vidare redovisa för varandra.

Det finns i samtalet något osagt och icke verbalt formulerat. Detta osagda måste därefter växa fram just genom växelspelet. Först när detta osagda synliggjorts uppstår en triadisk kommunikation. Svårigheten ligger således i att allt tydligare formulera det osagda. Detta är en medfödd mänsklig förmåga.

Det verkar hos varje individ finnas en förmågeutveckling som går från monadisk och dyadisk till triadisk kommunikation. Denna utveckling hänger samman med i vad mån man i livet getts möjlighet att tillsammans med andra reflektera över och formulera meningen med vad man säger och gör. Monadisk kommunikation är den mest primitiva formen och den triadiska är den mest utvecklade.

Den **monadiska** kommunikationens mening begränsar sig till att beskriva hur något är och bör vara. Den är objektiv i meningen att det vid själva kommunikationstillfället inte verkar spela någon roll vad andra människor tycker om frågan. Det sagda är därför varken möjligt eller meningsfullt att ifrågasätta.

Nästa utvecklingsform är **dyadisk**. Den är politisk korrekt i meningen att den anpassar sig till vad andra i det egna kollektivet eller gruppen anser vara rätt och riktigt. Det uttrycks bara meningar som redan är bekanta och accepterade. Den vänder sig till meningsfränder. Den bestäms av de trossatser man tillsammans inom sin speciella grupp upprätthåller. Man speglar sig i andra genom återupprepning och försök till likriktning.

Avvikande meningar tystas ner, förträngs, förkastas, negligeras eller bortförklaras. Samtalet är då inte en analys av sakfrågorna utan främst en uppvisning av uppfattningar där representanter för olika intressegrupper hävdar och argumenterar för sin mening och stöds av just sin hejarklack.

Den tredje utvecklingsformen är **triadisk**. Samtalet refererar då till något "tredje" som finns utanför personerna som samtalar – exempelvis situationen, uppgiften, uppdraget etc. I en triadisk kommunikation undersöks olika alternativa tolkningar – exempelvis vilken mening kan man lägga i det som händer. Situationen problematiseras. Den triadiska kommunikationen lyfter således fram och begripliggör den mening var och en lägger i det som händer och gör meningen explicit.

Att många människor verkar vara oförmögna till en triadisk kommunikation beror enligt min mening på att den typ av samtal och studier som behövs för att öva sådana samtal inte genomförts i tillräcklig mängd. Framst för att samtalen som sådana kräver en stabil social kontext och långvariga och nära relationer.

Dagens sociala liv består emellertid allt mer av tillfälliga möten. Triadisk kommunikation förekommer här och där som isolerade öar men dessa öar kan inte knyts samman så att de bildar ett underlag för ett klokt handlande i de stora frågor vi nu möter. Därför har vi det som vi har det.

Jag påstår att det jag här berättat om, är en i praktiken känd och erkänd erfarenhet hos oss människor. Även om den inte är påtalad, och därför kan verka okänd, är den varken svår att förstå eller berätta om. Problemet som vi konfronteras med är inte okunnighet om fenomenet utan oförmågan att i praktiken ta ansvar för och tillämpa, en sådan kommunikation. Detta kommer vi att tala om på höstens "Öppet Hus i Ölsdalen".